

Семенов Андрій Юрійович

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

м. Суми

Проблеми взаємодії банківських фінансових установ та підприємств реального сектору економіки України

Аналіз дослідницьких матеріалів засвідчує: незважаючи на ринкову трансформацію вітчизняної економіки, участь банківських фінансових установ в інвестуванні реальної економіки залишається низькою для підтримки економічного зростання. У межах дослідження з'ясуємо основні проблеми взаємодії між банківським та реальним секторами економіки України.

Упродовж першого десятиліття перебудови вітчизняної економіки, банківський сектор функціонував у цілому самостійно й відособлено від реального сектору економіки. Висока інфляція, спекулятивні операції з валютою, приватизаційні процеси, поширення бартерних угод – ці чинники не дали можливості реальному сектору стати привабливим партнером для банківського сектору.

Із початком XXI століття з'являється тенденція до покращення ситуації в реальній економіці. Закінчення першої хвилі приватизації та поживлення попиту на металургійну сировину на світових товарних ринках створюють умови для економічного зростання. За умов відносно низької інфляції, зниження ставки рефінансування, зростання доходів громадян та прибутків підприємств активізується діяльність банківських фінансових установ.

Протягом 2000-2008 рр. банківський сектор України динамічно зростає: середньозважений темп зростання активів становив 49 %, кредитування – 58 %. Значний приріст активів супроводжувався інвестиційною та купівельною активністю, і, як наслідок, – стрімким зростанням кредитування. Кредитна криза на міжнародних ринках 2007-2008 рр. незначною мірою вплинула на український банківський сектор. Доступ до фінансування на міжнародних ринках та стабільний приріст депозитів дозволили вітчизняним банкам значно збільшити кредитування і приватних, і корпоративних клієнтів. У результаті

частка кредитів по відношенню до ВВП, згідно даних Державного комітету статистики [1] і Світового банку [2], зросла: з 60,6 % у 2007 р. до 82,1 % на кінець 2008 р., а їх обсяг досяг 792,4 млрд. грн. (див. табл.1).

Таблиця 1

Показники діяльності банківських фінансових установ
та підприємств реального сектору економіки
(розроблено автором за [1,2])

Роки	Інвестиції в основний капітал, здійснені за рахунок банківського кредитування			Обсяг банківського кредитування, % від ВВП	Середньозважена річна процента ставка за кредитами	Рентабельність операційної діяльності підприємств
	% від загального обсягу інвестицій	% від обсягу банківського кредитування	% від ВВП			
2000	1,7	1,0	0,2	23,8	41,5	4,8
2001	4,3	2,8	0,7	24,2	32,3	3,7
2002	5,3	3,1	0,9	28,1	25,3	2,6
2003	8,2	4,7	1,6	33,1	17,9	3,3
2004	7,6	5,2	1,7	31,7	17,4	4,7
2005	14,8	9,4	3,1	33,2	16,2	5,5
2006	15,5	7,8	3,6	45,7	15,2	5,8
2007	16,6	7,1	4,3	61,1	13,9	5,8
2008	17,3	5,2	4,3	82,1	17,5	3,9
2009	14,2	2,9	2,4	80,2	19,8	3,3

Однак фінансова криза, що виявила свою негативну дію восени 2008 року, оголила низку серйозних диспропорцій у взаємодії банківського та реального секторів. По-перше, незважаючи на суттєвий приріст банківського кредитування, частка цього виду фінансування як джерела інвестицій в основний капітал підприємств залишилася вкрай низькою: на кінець 2008 р. її частка зросла до 4,3 % від ВВП, а питома вага у структурі кредитування навпаки зменшилася з 9,4 % у 2005 р. до 5,2 % у 2008 р. Такі результати, на нашу думку, є наслідком переорієнтації кредитування на споживчий сектор, частка якого досягла 40 % від сукупного обсягу кредитування. По-друге, навіть і ті незначні фінансові ресурси, що надійшли від банків, інвестувалися переважно у сферу торгівлі (зростання з 20 % у 2006 р. до 30 % у 2008 р.), меншою мірою – у виробництво і промисловість. Їх частка у залученні кредитів

знизилися до 10 % і 7 % відповідно. По-третє, незважаючи на поступове зниження відсоткових ставок за кредитами, принаймні до 2008 року, рентабельність операційної діяльності більшості підприємств була значно нижчою (у 2007 р. різниця складала 8,1 %, а в 2009 вже 16,5 %). Тому лише підприємства фінансової сфери та оптово-роздрібної торгівлі могли дозволити собі кредитування. По-четверте, враховуючи значну зношеність основних фондів, більшість промислових підприємств України потребували довгострокових фінансових ресурсів. Натомість за період зростання банківського кредитування частка довгострокових кредитів неухильно знижувалася (із 47,9 % у 2004 р. до 30,8 % у 2008 р.). Таким чином, реальна частка кредитів, які могли бути використані на переоснащення промислових потужностей, у 2008 р. склала 1,6 % від обсягу кредитування. По-п'яте, серйозним недоліком вітчизняної банківської системи, що знайшов яскравий проявив саме під час кризи, став значний обсяг (понад 50,2 %) виданих кредитів в іноземній валюті. Унаслідок девальвації національної грошової одиниці на 58 % більшість підприємств реального сектору отримали значні збитки і вимушені були закласти їх у собівартість продукції. Це призвело до зростання інфляції і підсилило наслідки падіння промислового виробництва.

Отже, незважаючи на позитивні тенденції розвитку взаємовідносин кредитування між банківськими фінансовими установами та реальним сектором економіки протягом останнього десятиріччя, низька частка кредитування капітальних інвестицій промислових підприємств виробництва, високі відсоткові ставки, короткостроковість більшості позик та їх валютна складова свідчать про наявність значної відірваності фінансового сектору від потреб реального та орієнтацію на швидкий високий дохід.

Література

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. The world bank open data [Electronic resource] – Access mode: <http://data.worldbank.org>.